

офіційного переліку наркотиків. Тільки після цього у правоохоронців з'явилися законні підстави викрити діяльність організованої злочинної групи, вилучити з вільного обігу наркотики і притягнути до відповідальності винних. Залишається тільки питання, скільки молодих дівчат та хлопців за цей час було втягнуто у вживання небезпечних засобів?

Другою причиною розповсюдження наркоманії є дуже низький рівень обізнаності громадян (особливо молоді) про природу наркотичних засобів, їх вплив і небезпечні для життя наслідки. Свою пагубну роль у цьому сенсі грає реклама і мода на відкрите вживання слабоалкогольних й так званих енергетичних напоїв, які фактично є початком, «першою сходинкою» до вживання наркотиків.

Третьою причиною є, на нашу думку, ще одна глобальна проблема, яка виражається в катастрофічній нестачі зараз в поліцейських підрозділах досвідчених слідчих та оперативних працівників. Реформування нашої системи та впровадження нового Кримінального процесуального кодексу України супроводжується кадровою кризою. Це нелегке випробування на міцність дієвої здатності протистояти організованій злочинності. Не дивлячись на те, що в цілому це значний крок вперед для нашої держави у забезпеченні прав, законних інтересів і свобод громадян, який відповідає високим європейським стандартам і загальноприйнятим міжнародним вимогам, впровадження реформи правоохоронних органів дається нелегко. Більшість практичних працівників слідства, оперативних підрозділів заявляють про виникнення неабияких труднощів у виконанні положень нового кодексу. За їх переконанням, у ньому мають місце прогалини, протиріччя та деяка невиваженість приписів кримінального процесуального закону практичним реаліям.

Ми вважаємо, що ця ситуація вимагає зараз від учених – представників наук криміналістики, кримінального процесу, кримінального права, оперативно-розшукової діяльності – зосередження особливої уваги на проблемах і труднощах, з якими стикаються у практичній діяльності працівники нової поліції. Спільнота вчених зобов'язана безпосередньо взяти участь і надати теоретичну допомогу у полегшенні й адаптації їх роботи відповідно до завдань служби. Адже саме від цього залежить посилення потенціалу правоохоронної системи у боротьбі із небезпечним явищем – організованою злочинністю, яким є наркобізнес.

УДК 343. 137. 5

Віталій Володимирович РОМАНЮК,

старший викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6077-4591>

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВІКУ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Відносини між державою і дитиною в кримінальній процесуальній площині потребують проведення подальших законодавчих реформ. Глава 38 КПК України передбачає певні особливості застосування кримінальних

процесуальних норм щодо неповнолітніх, які вчинили кримінальне правопорушення або суспільно небезпечне діяння, проте наразі вони є або недостатніми, або їх виконання на практиці фактично знівельовано.

Дефініція ст. 34 ЦК України визначає, що повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років. Між тим, деякі права і обов'язки у особи виникають і у більш дорослому віці (можливість бути обраним депутатом, суддею). Це пов'язано з тим, що до настання певного віку особа ще не є зрілою, не має певного життєвого досвіду і не може в повному обсязі нести відповідальність за свої дії. Фактично у 18 років особа досягає повноліття, але дорослим ще не стає. Тому осіб у віці від 18 років і старше відносити до категорії «дорослого» населення здається спірним.

З огляду на закінчення процесу формування особистості наука вікової психології виділяє: старший шкільний вік (14-21 рік); зрілий вік – у чоловіків 22 роки, у жінок – 21 рік; юнацький вік (16-21 рік). Таким чином, особи (переважно юнаки) до 21 року не є дорослими і вважаються особами старшого юнацького віку. У психології відзначається, що поряд з елементами дорослого статусу особа ще зберігає риси певної залежності, які зближують її положення з положенням дитини.

У декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» вказано, що державна молодіжна політика поширюється на громадян України віком від 14 до 28 років. У ч.1 ст. 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді» зазначено, що «молоддю і молодими громадянами вважаються громадяни України віком від 14 до 35 років». Такі поважні міжнародні інституції як ООН та ЮНЕСКО вважають за молодь юнаків і дівчат у віці від 17 до 25 років. При цьому в США поділяють молодь на «юнацтво» (12-18 років) і «молодих дорослих» (18-24 років). Кримінальне законодавство Польщі у ст. 115 КК містить термін «особа молодіжного віку», під якою розуміється особа, якій на момент вчинення злочину не виповнилось 21 рік, а на момент оголошення вироку в першій інстанції – 24 роки. Кримінальний кодекс Іспанії (ст. 69) передбачає у разі вчинення злочину особою у віці від 18 до 21 року застосування положень закону про кримінальну відповідальність неповнолітніх у спеціально передбачених випадках. Кримінальний кодекс Австрії (§ 34 (1)) містить поняття «особливі пом'якшувальні обставини», що застосовуються у випадку вчинення діяння у віці від 19 років до 21 року.

Таким чином, законодавство зарубіжних країн припускає застосування певних заходів як кримінального правового, так і кримінального процесуального характеру до «осіб молодіжного віку». У вітчизняній юридичній літературі відбувається полеміка щодо необхідності внесення змін до кримінального законодавства відносно осіб старше 18 років. Відзначається, що особи старше 18 років знаходяться в певному правовому положенні, яке відрізняє їх від інших категорій осіб, внаслідок чого особи цього віку не можуть нести відповідальність, включно й кримінальну, у такому ж обсязі, як і дорослі.

Так, виникає необхідність у диференціації віку суб'єкта кримінального правопорушення і запровадження поняття «молодіжний вік», визначенні його меж і включення цього поняття в галузеве законодавство, зокрема, у кримінальне та кримінальне процесуальне. Пропонується, що межі такого віку можуть бути встановлені з 18 до 27 років. Кримінальна відповідальність осіб

молодіжного віку може розглядатися аналогічно кримінальній відповідальності неповнолітніх. При цьому слід враховувати і дію засади справедливості, відповідно до якої покарання і інші заходи кримінального правового характеру, що застосовуються до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, мають бути справедливими, тобто відповідати, у тому числі, й її віку.

Вважаємо, що в подальшому мають бути передбачені певні особливості в проведенні слідчих (розшукових) й інших процесуальних дій щодо таких осіб. Повною мірою це відноситься і до застосування запобіжних заходів, зокрема тримання під вартою. Уявляється, що при застосуванні до осіб молодіжного віку цього заходу забезпечення кримінального провадження повинні враховуватися ті ж самі критерії, що й до неповнолітніх.

Викладене дозволяє зробити висновок, що є усі підстави для розробки в кримінальному, кримінальному процесуальному й інших галузях законодавства норм, що враховують правове положення осіб молодіжного віку, зокрема, особливості притягнення їх до кримінальної відповідальності; проведення щодо них слідчих (розшукових) й інших процесуальних дій і т. ін. Це може сприяти забезпеченню охорони прав і свобод людини та вдосконаленню законодавства України з метою якнайкращого забезпечення інтересів «осіб молодіжного віку».

УДК. 343.131

Анна Василівна РОСЬ,

доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7021-3672>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Чинним кримінальним процесуальним законом значно розширено перелік рішень, дій чи бездіяльності, що можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, порівняно з попереднім КПК України 1960 р., судовий контроль відповідно до якого поширювався лише на окремі рішення органу дізнання, слідчого та прокурора, а саме: постанови про відмову в порушенні кримінальної справи, про порушення кримінальної справи та про її закриття. Також чинним КПК України розширено коло учасників кримінального провадження, наділених правом на оскарження під час досудового розслідування. Водночас чимала кількість рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, які мають неабияке значення для певних учасників кримінального провадження та можуть суттєво впливати на здійснення кримінального провадження, залишається поза процесуальним інститутом оскарження на цій стадії. Адже ч.1 ст. 303 КПК України містить вичерпний перелік рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування. Скарги ж на інші рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, відповідно до ч.2 ст. 303 КПК України, не розглядаються під час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час